

Στη μνήμη της Ντενίζ Κομάν (Denise Comanne)

Φεμινίστρια στρατευμένη στους τοπικούς και διεθνείς αγώνες ενάντια στο καπιταλισμό, στο ρατσισμό και στη πατριαρχία, η Ντενίζ Κομάν είχε ιδρύσει το CADTM στο πλευρό του συντρόφου της Ερίκ Τουσέν και άλλων αγωνιστών πριν από ακριβώς είκοσι χρόνια. Το απόγευμα της Παρασκευής 28 Μαΐου 2010, πέθανε ξαφνικά από ανακοπή καρδιάς βγαίνοντας από συγκέντρωση στις Βρυξέλλες για τα 50 χρόνια από την ανεξαρτησία του Κονγκό, στην οποία ήταν ομιλήτρια.

Εργάτρια και συνδικαλίστρια στη Λιέγη, η ταπεινή Ντενίζ δεν ήταν όποια κι όποια. Πάντα καλόκαρδη και με το χαμόγελο στα χείλη, πρώτη στη λάντζα και στις «άχαρες» δουλείες της οργάνωσης, διεθνίστρια και επαναστάτρια άλλων «ηρωικών» εποχών, βρέθηκε επί τόπου στο πλευρό των Πολωνών εργατών το 1983, των Βρετανών ανθρακωρύχων στη μακρά τους απεργία το 1984-86, των επαναστατών της Νικαράγουας το 1985-89 και σε αναρίθμητες άλλες πράξεις και –συχνά ριψοκίνδυνες- αποστολές διεθνιστικής αλληλεγγύης στη Παλαιστίνη, στην Αφρική (Μπενίν, Τόγκο, Μαλί, Μπουρκίνα Φάσο, Νίγηρα, Τυνησία...), στη νότια Ασία (Ινδία, Μπανγκλαντές, Σρι Λάνκα, Νεπάλ), στη Λατινική Αμερική (Βενεζουέλα, Βραζιλία, Κούβα, Ονδούρα, Γουατεμάλα...). Μέλος της Attac Βελγίου, και κυρίως της Παγκόσμιας Πορείας Γυναικών και του κινήματος υποστήριξης των μεταναστών Χωρίς Χαρτιά, η Ντενίζ συνδύαζε τη πρωτότυπη μαρξιστική σκέψη με τη καθημερινή αγωνιστική πράξη. Να τι έγραφε για τον εαυτό της εξηγώντας γιατί κατέβαινε υποψήφια με το ψηφοδέλτιο του Μετώπου των Αριστερών, στις βέλγικες εκλογές που έγιναν λίγες μέρες μετά το θάνατό της: « Είμαι σε διαρκή εξέγερση ενάντια στην αδικία του καπιταλιστικού συστήματος του οποίου τις συνέπειες έχω δει στη ζωή μου ως γυναίκα και εργάτρια. Να γιατί αγωνίζομαι. Δέχτηκα να είμαι στο ψηφοδέλτιο του Μετώπου των Αριστερών επειδή, επιτέλους, μετά από τόσα χρόνια προσπαθειών, κάναμε ένα βήμα μπροστά προς την ενότητα της ριζοσπαστικής αριστεράς». Το κείμενό της που ακολουθεί γράφτηκε μια μέρα πριν από το θάνατό της...

G.M.

Γιατί το CADTM είναι φεμινιστικό;

της Denise Comanne

Στο επίπεδο της πολιτικής του χάρτας (που εγκρίθηκε το Γενάρη του 2009 κατά το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ στο Μπελέμ της Βραζιλίας), το CADTM, ως διεθνής οργάνωση, προφανώς δεν εστιάζεται στη φεμινιστική δουλειά ή σε μια παρέμβαση ειδικά προς τις γυναίκες. Ωστόσο, όλη η δράση του που αφορά την ακύρωση του χρέους συνεπάγεται έμμεσα τη χειραφέτηση των γυναικών. Η ακύρωση του χρέους δεν είναι, για το CADTM, παρά ένα μέσο για να πετύχει το

στόχο και στόχος είναι η απελευθέρωση των ανθρώπινων όντων –ανδρών και γυναικών- από όλες τις καταπιέσεις.

Αντίθετα, η πολιτική χάρτα διευκρινίζει ξεκάθαρα ότι η ισότητα που διεκδικούμε μεταξύ ανδρών και γυναικών, πρέπει να νοείται στο επίπεδο τόσο της ιδιωτικής σφαίρας (αυτό περιλαμβάνει κάθε προσωπική σχέση ανάμεσα σε μια γυναίκα και στο σύντροφό της, ανάμεσα σε μια γυναίκα και στην οικογένειά της, ανάμεσα σε μια γυναίκα και τη κοινότητά της) όσο και της δημόσιας σφαίρας (σχέσεις εργασίας, πρόσβαση στις ποιοτικές δημόσιες υπηρεσίες, ένταξη στην οικονομική σφαίρα, δράση σε όλα τα επίπεδα της πολιτικής εξουσίας).

Για το CADTM, οι γυναίκες πρέπει να απελευθερωθούν αυτές οι ίδιες. Για να το κατορθώσουν πρέπει να οικοδομήσουν τις οργανώσεις που τους φαίνονται οι πιο κατάλληλες. Το CADTM συνεργάζεται ειδικά με εκείνες που τοποθετούνται στην ίδια πολιτική γραμμή με αυτό, δηλαδή εκείνες που δίνουν προτεραιότητα στη λαϊκή κινητοποίηση: για παράδειγμα, η Παγκόσμια Πορεία Γυναικών.

Αποσπάσματα της πολιτικής χάρτας

Για το CADTM, η ακύρωση του χρέους δεν αποτελεί έναν αυτοσκοπό. Πρόκειται για μια αναγκαία αλλά όχι αρκετή συνθήκη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ικανοποίηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων (...). Ταυτόχρονα με την ακύρωση του χρέους, είναι απαραίτητο να γίνουν πράξη άλλες ριζοσπαστικές εναλλακτικές προτάσεις μεταξύ των οποίων:

- *Να εξασφαλιστεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλες τις σφαίρες της ζωής.*

Άλλα στοιχεία της Χάρτας αναφέρονται με λίγο ή πολύ έμμεσο τρόπο στα δικαιώματα των γυναικών:

- *Να διαδηλώσουμε ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ανώτερα από το εμπορικό δίκαιο και να επιβάλουμε στις κυβερνήσεις και στους διεθνείς οικονομικούς θεσμούς και στις επιχειρήσεις να σέβονται τα διάφορα διεθνή νομικά εργαλεία όπως την Οικουμενική Διακήρυξη των ανθρώπινων δικαιωμάτων (1948), τη Συνθήκη για τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών (1952), το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα (1966), το Διεθνές Σύμφωνο για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (1966), τη Συνθήκη για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων σε βάρος των γυναικών (1981), τη Διακήρυξη για το δικαίωμα στην ανάπτυξη (1986), τη Συνθήκη τη σχετική με τα δικαιώματα των μεταναστών εργαζομένων και των οικογενειών τους (1990), τη Διακήρυξη για τους υπερασπιστές των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1998) και τη Διακήρυξη για τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών (2007).*
- *Να εξασφαλίσουμε τη κυριαρχία των λαών πάνω στη ζωή τους και στο μέλλον τους, πράγμα που ειδικότερα συνεπάγεται ότι οι εντάσσονται στο δημόσιο χώρο οι φυσικοί πόροι, τα αποτελέσματα της Έρευνας και Ανάπτυξης, τα άλλα κοινά αγαθά της ανθρωπότητας και οι στρατηγικοί τομείς της οικονομίας*

- *Να βγούμε από το καπιταλιστικό σύστημα που βασίζεται στην αναζήτηση του μέγιστου ιδιωτικού κέρδους, στην ανάπτυξη και στον ατομικισμό προκειμένου να οικοδομήσουμε μια κοινωνία στην οποία θα είναι οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές ανάγκες που βρίσκονται στη καρδιά των πολιτικών επιλογών.*

Για να πετύχουμε αυτές τις αλλαγές και να πραγματοποιήσουμε τη κοινωνική χειραφέτηση, το διεθνές CADTM θεωρεί ότι είναι οι ίδιοι οι λαοί που θα πρέπει να επωμιστούν την πρόκληση της αλλαγής. Δεν πρέπει να τους απελευθερώσουμε, πρέπει να απελευθερωθούν αυτοί οι ίδιοι. (...) Η ενίσχυση των κοινωνικών κινημάτων είναι μια προτεραιότητα για το CADTM. Συμμετέχει, με μια διεθνιστική προοπτική, στην οικοδόμηση ενός πλατιού, συνειδητού, κριτικού και κινητοποιημένου λαϊκού κινήματος. Πεισμένο για την ανάγκη σύγκλισης των χειραφετητικών αγώνων, το διεθνές CADTM στηρίζει όλες τις οργανώσεις και συνασπισμούς που δρουν για την ισότητα, τη κοινωνική δικαιοσύνη, τη προστασία της φύσης και της ειρήνης.

Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τη λογική ότι οι λαοί πρέπει να απελευθερωθούν μόνοι τους, έτσι και οι γυναίκες πρέπει να απελευθερωθούν μόνες τους. Εξ ου και η σημασία των αυτόνομων γυναικείων κινημάτων και οργανώσεων για να διατηρήσουμε σταθερά αυτή τη διεκδίκηση στην ημερήσια διάταξη. Αυτό δεν πρέπει να τις εμποδίζει να συγκλίνουν με άλλα κοινωνικά κινήματα όπως το CADTM για να κάνουν να πάνε τα πράγματα μπροστά.

Η Χάρτα λειτουργίας περιλαμβάνει λίγο πιο συγκεκριμένες πλευρές αυτής της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών που επιδιώκεται μέσα στο δίκτυο, αλλά όλα αυτά μπορούν να βελτιωθούν κατά τις επόμενες παγκόσμιες συνελεύσεις του CADTM.

11. Εφαρμόζει στο εσωτερικό της οργάνωσης την ισοτιμία μεταξύ ανδρών και γυναικών και δρα μέσα στη κοινωνία ώστε η ισότητα των φύλων να γίνει πραγματικότητα. Οι οργανώσεις μέλη του δικτύου δρουν συνειδητά στο εσωτερικό τους και στη κοινωνία για να θέσουν τέλος σε κάθε μορφή καταπίεσης των γυναικών.

15. Ο αποκλεισμός ενός μέλους του διεθνούς δικτύου αποφασίζεται στη παγκόσμια συνέλευση σε περίπτωση ρατσιστικής και σεξιστικής συμπεριφοράς ή κάθε άλλης στάσης ή ενέργειας σε αντίθεση με το πνεύμα αυτής της χάρτας.

Το CADTM εκτιμά ότι είναι φεμινιστικό ακόμα και αν, όπως παρατηρεί ο Jules Falquet: «αυτά τα μικτά κινήματα στα οποία μετέχουν πολλές γυναίκες και φεμινίστριες, όσο προοδευτικά κι αν δηλώνουν, αναπαράγουν συχνά ένα φυλετικό καταμερισμό εργασίας, οικογενειακά πρότυπα και μάλλον παραδοσιακές «πολιτιστικές ταυτότητες» από την άποψη των κοινωνικών σχέσεων φύλου (...) Αυτά τα κινήματα δεν παρουσίασαν συγκεκριμένα σχέδια για να μεταβάλουν τις κοινωνικές σχέσεις φύλου» (1).

Αν το να είσαι φεμινίστρια/ής σημαίνει ότι συνειδητοποιείς τη καταπίεση της πατριαρχίας όποιο κι αν είναι το φύλο στο οποίο ανήκεις, είτε ως θύμα είτε ως αλληλέγγυος μάρτυρας, και αφού συνειδητοποιήσεις ότι πρόκειται για ένα

σύστημα, να θέλεις να το καταστρέψεις για να επιτρέψεις τη χειραφέτηση των γυναικών, τότε το CADTM είναι φεμινιστικό.

Μια φεμινιστική συνείδηση, κείμενα λειτουργίας, ναι, αλλά στη πράξη;

Στον αντιπαγκοσμιοποιητικό χώρο και άρα στο CADTM, όπως και αλλού, οι άνδρες είναι συχνά πιο γνωστοί έξω από την οργάνωσή τους. Γράφουν περισσότερο, καλούνται λοιπόν να εκπροσωπήσουν την οργάνωσή τους εξαιτίας ειδικότερα αυτών των γραπτών, είναι κατά συνέπεια πιο γνωστοί στα ΜΜΕ (συνεντεύξεις, κλπ) και γενικά στον έξω κόσμο, και έτσι ο φαύλος κύκλος διαιώνίζεται. Το CADTM έχει συνείδηση αυτού του φαύλου κύκλου και προσπαθεί να τον αντιμετωπίσει με βολονταρίστικο τρόπο ενθαρρύνοντας τις γυναίκες μέλη του δικτύου και της μόνιμης ομάδας της διεθνούς γραμματείας, να γίνονται γνωστές γράφοντας, παίρνοντας το λόγο στη διάρκεια μεγάλων γεγονότων, απαντώντας οι ίδιες στις ερωτήσεις του τύπου χωρίς τη μεσολάβηση των ανδρών συναδέλφων τους. Το CADTM τις ενθαρρύνει να εκπροσωπούν το CADTM στις λειτουργικές συναντήσεις με εξωτερικούς εταίρους αλλά και στα μεγάλα διεθνή γεγονότα του είδους «Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ».

Στο επίπεδο της διεθνούς γραμματείας, οι γυναίκες της ομάδας επωμίζονται σημαντικές ευθύνες: τη γενική γραμματεία, την έκδοση του περιοδικού του CADTM, την ιστοσελίδα, τη λειτουργία των εσωτερικών ομάδων όπως η ομάδα «Δίκαιο», την ευθύνη ειδικών παρεμβάσεων (δουλειά για τους Χωρίς Χαρτιά (sans papiers), δουλειά αντι-αποικιοκρατικής μνήμης, δουλειά στη Παγκόσμια Πορεία Γυναικών, κλπ.).

Η εξέλιξη σε αυτό το τομέα δεν είναι εύκολο να γίνει τόσο γρήγορα όσο θα το θέλαμε 1) εξαιτίας της εξωτερικής πατριαρχικής πίεσης: για παράδειγμα, αρκετοί δημοσιογράφοι δεν θέλουν να μιλήσουν παρά μόνο σε γνωστούς άνδρες, άλλα άτομα ζητούν τους υπεύθυνους και δεν δέχονται γυναίκες που παρουσιάζονται ως υπεύθυνοι, 2) αλλά επίσης, και αυτό είναι το πιο δύσκολο να αλλάξουμε, εξαιτίας του αισθήματος κατωτερότητας και ανικανότητας που αισθάνονται πάρα πολλές γυναίκες.

Από την άλλη μεριά, η δουλειά που αρχίζει να γίνεται με πιο συλλογικό τρόπο πάνω στη φεμινιστική παρέμβαση του CADTM, συνεπάγεται ότι τις εσωτερικές συζητήσεις για αυτό το θέμα, τη δουλειά με το παιδαγωγικό τμήμα, τις εξωτερικές επιμορφώσεις για το φεμινισμό, τις επωμίζονται οι άρρενες συνάδελφοι των νομάδων του CADTM, οπουδήποτε στο κόσμο. Προσπαθούμε να αποφύγουμε να είναι πάντα και αποκλειστικά και μόνο η «Κυρία Φεμινισμός» που παρεμβαίνει σε αυτή τη βασική θεματική.

Τέλος, και πάντα με βολονταρίστικο πνεύμα, προσπαθούμε να πραγματοποιήσουμε «διώνυμα» μεταξύ γυναικών του Βορρά και γυναικών του Νότου μέσα στις γραμμές του δικτύου για να αναδεικνύουμε τις εμπειρίες, τις γνώσεις των μεν και των δε. Για παράδειγμα, η εμπειρία της Emilie Atchaka του CADTM του Μπενίν

(μέλος του δικτύου CADTM) στο πεδίο των μικρο-πιστώσεων που διαχειρίζονται οι γυναίκες για να εξασφαλίσουν την αυτονόμηση των γυναικών.

Στο επίπεδο των διαφόρων μελών του δικτύου CADTM, η κατάσταση διαφέρει πολύ από τη μια χώρα στην άλλη. Μερικές συλλογικότητες δημιουργήθηκαν στη γενική βάση του αγώνα για την ακύρωση του χρέους του Τρίτου Κόσμου (CADTM Βελγίου), άλλες υπήρχαν ήδη ως σύλλογοι γυναικών (το CADD του Μπενίν, το *Collectivo feminista* του Ισημερινού), πριν συνδεθούν με το διεθνές δίκτυο για την ακύρωση του χρέους. Αυτό σημαίνει ότι η υιοθέτηση της οπτικής του φεμινισμού ή/και του φύλου είναι πολύ διαφορετική ανάλογα με τους συλλόγους μέλη του CADTM.

Όμως γενικά, πρέπει να είμαστε πιο προσγειωμένοι σε σχέση με το φεμινισμό που αποδίδεται στα μέλη του διεθνούς δικτύου του CADTM. Μπορούμε σίγουρα να διαβεβαιώσουμε ότι, στο διεθνές επίπεδο, σωρεύουμε τις τέσσερις προσεγγίσεις που αναλύθηκαν από τη βέλγικη ΜΚΟ *Le Monde selon les femmes* (*Ο κόσμος σύμφωνα με τις γυναίκες*):

- 1) ασχολούμαστε με τη προσέγγιση «φύλου» αν και όταν είναι δυνατό (η προβληματική έχει περιθωριοποιηθεί)
- 2) ασχολούμαστε με αυτή ως ένα ειδικό σημείο που αντιμετωπίζεται από ένα άτομο ή μια «ειδικευμένη» ομάδα (η προβληματική αντιμετωπίζεται αλλά δεν ενσωματώνεται στο σύνολο της δουλειάς και της ομάδας)
- 3) η ανισότητα φύλου είναι μια ανισότητα μεταξύ άλλων (η προβληματική διαλύεται μέσα σε άλλες)
- 4) και τέλος, η προβληματική του φύλου εγγράφεται στις θεμελιώδεις αρχές της πολιτικής της ΜΚΟ (ο κίνδυνος είναι να αναβάλλεται συνεχώς η εφαρμογή αυτής της προσέγγισης, εξαιτίας «της μεγάλης έκτασης του καθήκοντος»).

Όπως και να έχει, η συνειδητοποίηση της πατριαρχικής καταπίεσης στο εσωτερικό μιας οργάνωσης αποτελεί την αφετηρία όλων των προόδων που μπορεί να κάνει σε αυτό το τομέα, είτε στο εσωτερικό της είτε στις δράσεις της προς τα έξω.

Στο επίπεδο των ατόμων που αποτελούν το CADTM, τα πράγματα είναι εξίσου περίπλοκα και αντικατοπτρίζουν όλες τις αντιφατικές συμπεριφορές που χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες του Νότου και του Βορρά.

Από τη μεριά των γυναικών του Βορρά, η φεμινιστική διάσταση τονίζεται αρκετά έντονα παρόλο που οι φεμινιστικοί αγώνες -ως τέτοιοι- δεν είναι πια στην ημερήσια διάταξη από τότε που άρχισε το κύμα του νεοφιλελευθερισμού στη δεκαετία του 1980 και οι διεκδικήσεις εκφράζονται περισσότερο στο επίπεδο των θεσμών παρά στους δρόμους. Οι νέες γυναίκες που δεν γνώρισαν τους ιδιαίτερους φεμινιστικούς αγώνες στους δρόμους (απολύσεις γυναικών, δικαίωμα στην έκτρωση, κλπ.) έχουν πάντως συνείδηση ότι ο φεμινισμός είναι ένα πολύ σημαντικό μέρος της χειραφέτησης. Αντιλαμβάνονται καλά ότι οι κρίσεις που διαδέχονται η μια την άλλη, αποτελούν κινδύνους για να ροκανιστούν τα δικαιώματα που κατακτήθηκαν με αγώνα.

Από τη μεριά των γυναικών του Νότου, πολλά μέλη του διεθνούς CADTM είναι φεμινιστικές οργανώσεις ή δημιουργήθηκαν κάτω από την ώθηση ή τη πίεση

φεμινιστικών οργανώσεων. Αυτές οι οργανώσεις, πέρα από την ιδιαίτερη δουλειά προς τις γυναίκες, διαθέτουν μια πλατιά και στέρεη πολιτική θεώρηση αυτού που πρέπει να είναι η χειραφέτηση των γυναικών... και τα μέσα για να το πετύχουν. Ένα σεμινάριο που έγινε τον Ιούνιο του 1998 στο Άμστερνταμ, «Συνεργίες ενάντια στη βία κατά των γυναικών» το είχε ήδη καταδείξει. Είχε αναδείξει πόσο τεράστια είναι η πρόκληση που αντιμετωπίζουν όσοι ενεργούν με τη προοπτική αυτής της χειραφέτησης. Είχε επίσης προσφέρει την ευκαιρία για να γίνει αναφορά στο θάρρος και την αποφασιστικότητα όλων των γυναικών που παλεύουν για να αλλάξει συθέμελα η κοινωνία.

Από τη μεριά των ανδρών του Νότου και του Βορρά, ο λόγος είναι εντελώς φεμινιστικός αλλά μπορούν να φανούν ρωγμές που εκφράζουν τη δυσκολία να παρεκκλίνεις από το κυρίαρχο πολιτιστικό και κοινωνικό πρότυπο. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα: στη διάρκεια μιας άτυπης συζήτησης ανάμεσα σε πολλά μέλη του δικτύου CADTM, δυο γυναίκες του Βορρά εκδηλώνουν την αντίθεσή τους στον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων. Ένας άνδρας του Νότου και ένας άλλος του Βορρά συμμαχούν εναντίον τους υπογραμμίζοντας πως δεν κατανοούν τη κατάσταση των αδελφών τους του Νότου, πως τις παρασύρουν – με τις απροσάρμοστες δυτικές ιδέες τους- σε μια κόλαση κοινωνικής απομόνωσης, αποκλεισμού, κλπ. Αυτό το παράδειγμα αποκαλύπτει ότι το καθήκον είναι περίπλοκο και ότι οι συμμαχίες δεν γίνονται αναγκαστικά σε αυτή τη περίπτωση σύμφωνα με τον άξονα Βορράς/Νότος αλλά σύμφωνα με τον άξονα άνδρας/γυναίκα.

Με λίγα λόγια, στο CADTM, όπως και παντού αλλού, απομένουν πολλά να γίνουν. Το να μην το κρύβεις, είναι ήδη ένας τρόπος για να προχωρήσεις. Όλα τα κοινωνικά κινήματα που αποτελούν το κίνημα για μια άλλη παγκοσμιοποίηση, θα έπρεπε να κάνουν αυτή τη δουλειά ενδοσκόπησης έτσι ώστε να οικοδομήσουν και/ή να παγιώσουν τη φεμινιστική εναλλακτική λύση.

27 Μαΐου 2010